

STROKOVNI KADRI, OSNOVNO VPRAŠANJE NADALJ- NJEGA RAZVOJA SEVEROVZHODNE SLOVENIJE

Dr. Vladimir BRACIČ, Maribor

Ena izmed značilnosti preteklega družbenoekonomskega razvoja SR Slovenije se je kazala v močno neenakopravnem razvoju posameznih njenih pokrajin. V zadnjih petdesetih letih in še posebej po drugi svetovni vojni se je gospodarsko krepila predvsem osrednjeslovenska regija z Ljubljano kot političnim, kulturnim in vedno bolj tudi gospodarskim središčem na čelu. Ob tej regiji so doživljali nekoliko hitrejši razvoj še posamezni regionalni centri (npr. Nova Gorica, obalna mesta, Velenje, Novo mesto), medtem ko so stara industrijska središča, kot so Maribor in Celje, deloma pa tudi Kranj, doživljala močno krizo. V osrednjeslovenski makroregiji je prišlo do sorazmerno visoke stopnje razvitosti gospodarskih dejavnosti, infrastrukturne opremljenosti ter še posebej do koncentracije veletrgovine in bančnega kapitala. Izjemno prednost je temu območju dajalo dobro razvito strokovno šolstvo z ljubljansko univerzo na čelu. To je prispevalo k močni koncentraciji visokošolskih in raziskovalnih kadrovskih potencialov. Sočasno, ko je doživljala osrednjeslovenska makroregija hiter gospodarski vzpon, pa so zlasti severovzhodni obrobní predeli Slovenije s svojo prevladujočo agrarno strukturo zaostajali. To odsevajo tudi naslednji podatki. Severovzhodna Slovenija, ki je udeležena v prebivalstvu SR Slovenije s 30 %, je bila udeležena leta 1960 v družbenem proizvodu SR Slovenije s 27 %, deset let pozneje pa le še z 18 %. Več kot polovica vseh slovenskih zdomcev je doma iz te regije. Vedno bolj zaostrene socialne diferece na Slovenskem so dobivale izrazito regionalni značaj. Vse to je dobesedno izsililo sprejetje posebnega zakona o manj razvitih območjih v SR Sloveniji, ki razglašá za manj razvite enajst občin, med njimi jih je kar sedem iz Severovzhodne Slovenije — Lendava, Murska Sobota, Gornja Radgona, Ljutomer, Lenart, Ormož in Ptuj. Občine Slovenska Bistrica, Radlje ob Dravi in Dravograd so po stopnji gospodarske razvitosti le malo nad prej naštetimi, za nerazvite razglašeni. Tudi ves slovenskogoriški in kozjaški del občine Maribor sodi po stopnji gospodarske razvitosti med najslabše razvite pokrajine.

K temu počasnejšemu razvoju je v zadnjem obdobju še posebej prispevala kriza industrijskega Maribora, ki zaradi objektivnih težav in mnogih subjektivnih pomanjkljivosti ni bil sposoben večje gospodarske ekspanzije, ki bi imela vpliv tudi na širšo regijo.

Zaostajanje iz preteklosti bo potrebno v prihodnjem obdobju nadomestiti, zato se bo morala Severovzhodna Slovenija razvijati hitreje kot Slo-

venija v poprečju, sicer se bodo razlike še povečale. Prej omenjeni zakon o manj razvitih območjih predvideva pospeševalne ukrepe na ravni republike, predvsem v naslednjih smereh:

- spodbujanje gospodarskega razvoja, zlasti industrije, kmetijstva in terciarnih dejavnosti,
- razvijanje prometne infrastrukture in
- izenačevanje možnosti vzgoje in izobraževanja.

V zvezi z ukrepi v prvih dveh smereh bodo govorili drugi referati, tu naj bo dovolj opozoriti na sicer znano dejstvo, da v Severovzhodni Sloveniji razen bogastva gozdov in ugodnih ekoloških možnosti za subpanonsko kmetijstvo, vključno z vinogradništvom in sadjarstvom, nimamo naravnih bogastev, imamo pa množico pridnih, delavnih ljudi, tako da bodo agrarno prenaseljene pokrajine v prihodnjem obdobju dajale presežke delovne sile. In prav ti delovni ljudje so najpomembnejša komparativna prednost Severovzhodne Slovenije. Zato bomo prav njim morali posvetiti vso našo pozornost ob spoznanju, da bodo imele v prihodnosti prednost tiste družbene skupnosti, ki bodo razpolagale z dovoljnim številom ustrezno kvalificiranih kadrov.

In če je tako, potem pogledjmo, kakšno je stanje, kakšne so možnosti in kakšne so naloge, ki nas na tem področju čakajo.

Znano je, da je bilo v tistem delu Severovzhodne Slovenije, ki je bil v okviru nekdanje avstrijske Štajerske, že pred sto leti osnovano in dobro razvito osemletno osnovno šolstvo. Navedimo za primer občino Ptuj. Od danes delujočih 25 vaških osnovnih šol jih je bilo 9 osnovanih že pred letom 1800, nadaljnjih 11 pa do leta 1825. Torej ima 80 % vaških šol v tej občini nad 150-letno tradicijo. Nekoliko slabše je bilo v Prekmurju, ki je pripadalo ogrskemu delu črno-žolte monarhije. Ob takšni tradiciji osnovnega šolstva v pokrajini bi bilo normalno pričakovati sorazmerno ugodno osnovno izobrazbeno strukturo prebivalstva.

Poglejmo tudi v tem primeru, kaj nam povedo o šolski izobrazbi prebivalstva v občini Ptuj podatki popisa prebivalstva za leto 1961. Vsi odstotki veljajo za prebivalce, stare nad 10 let. Nepismenih je bilo 1,4 %, pri tem je dve tretjini nepismenih starih nad 35 let. Največ jih najdemo v odročnih krajih Haloz ob slovensko-hrvaški meji. Manj kot štiri razrede osnovne šole je imelo 9,2 %; 4—7 razredov osnovne šole pa jih je končalo 69,6 %. Torej je bilo takšnih z nepopolno osnovno šolo kar 80 % vseh nad 10 let starih prebivalcev. Popolno osnovno šolo je imelo 10,1 %; šolo za kvalificirane delavce 8,1 %; srednjo strokovno šolo 1,5 %, od teh jih je živelo v Ptuj in Kidričevem 52 %. Višješolsko izobrazbo si je pridobilo 78 prebivalcev ali 0,15 %, med njimi je bilo okrog ena četrtnina predmetnih učiteljev. Visokošolsko izobrazbo je leta 1961 imelo 216 občanov ali 0,4 %. Velika večina tistih z višjo in visoko izobrazbo je živela na območju krajevne skupnosti Ptuj — višja 75 %, visoka 72 %.

In kaj nam povedo podatki za vso Severovzhodno Slovenijo (za 12 občin) razen občine Maribor, ki bi nam s svojim mestnim jedrom nekoliko zameglila dejansko podobo?

Od skupno 255.000 prebivalcev, starih nad 10 let, v dvanajstih občinah Severovzhodne Slovenije, jih je bilo 5.603 ali 2,2 % nepismenih, kar je nekoliko nad slovenskim poprečjem. Manj kot štiri razrede osnovne šole je imelo 27.631 ljudi ali 10,8 %. 4—7 razredov osnovne šole je končalo 147.695

ali 58 % vseh nad 10 let starih. Torej je bilo kar 71 % vsega prebivalstva, starega nad 10 let, brez popolne osnovne šole.

Popolno osnovno šolo je imelo 56.129 ali 22 %. Šole za kvificirane delavce je končalo 16.887 ali 6 %, srednje strokovne šole pa samo 3.838 ali 1,7 %. Po končani gimnaziji se jih je zaposlilo 1.162 ali 0,4 %, medtem ko si je pridobilo višjo izobrazbo 423 ali 0,17 %, visoko pa 890 ali 0,35 % vseh nad 10 let starih prebivalcev. Prikazana slika izobrazbene strukture prav gotovo ni ohrabrujoča, narobe, zelo zaskrbljujoča je. Podatki za občino Lenart, ki je po vseh podatkih na zadnjem mestu v regiji in tudi v Sloveniji, so še poraznejši. V primerjavi s poprečjem v republici je posebej močno odstopanje navzdol pri poklicni, srednji, višji in visoki izobrazbi. Vemo pa, da izobrazbena struktura tudi v Sloveniji ni zadovoljiva.

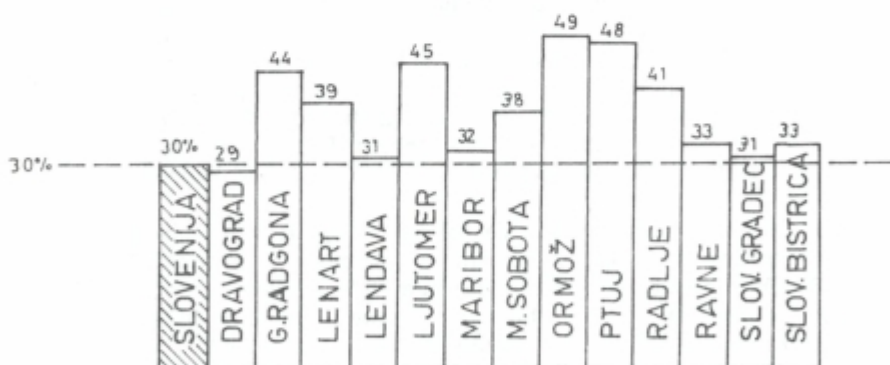
Nedvomno je tu iskati vzrok, da je bilo leta 1970 v tako imenovanem Mariborsko-ptujskem Podravju kar 42,3 % zaposlenih brez strokovnih kvalifikacij, tj. da je bilo toliko nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev. Pri tem pa je v zadnjih letih odstotek zaposlenih brez strokovnih kvalifikacij celo v porastu, na račun zmanjševanja odstotka kvalificiranih delavcev. Če k temu negativnemu procesu prištejemo še močno fluktuacijo, potem je prikaz kadrovske podobe lahko kar alarmanten, saj nekvalificirani in polpismeni proizvajalci kljub svoji pridnosti in delavoljnosti ne morejo biti nosilci hitrejšega razvoja. K temu spoznanju nas še posebej vodijo ugotovitve raziskav, ki so pokazale, da je delavec s srednješolsko izobrazbo dvakrat produktivnejši kot delavec z osnovno šolo, delavec z visokošolsko izobrazbo pa ga presega celo trikrat. Ob tem lahko sprejmemo tudi ugotovitev, da je kriza hitrejšega napredka v bistvu kadrovska kriza. Človekovo znanje pa ni samo odločujoč faktor razvoja proizvodjalnih sil, temveč vpliva tudi na razvoj družbenih odnosov. To pa je za našo samoupravljaljsko družbo še posebej pomembno.

Po podatkih komunalnega zavoda za zaposlovanje v Mariboru za leto 1971 je doseglo v Mariborsko-ptujski mezonegiji določeno strokovno izobrazbo okrog 50 % ene generacije. V Pomurski mezonegiji je stanje še slabše, v Koroški mezonegiji pa nekaj boljše. Pri tem pa so velike razlike med občinami — Maribor 66,9 %, Slovenska Bistrica 46,1 %, Ormož 44,9 %, Ptuj 32,9 % in Lenart le 22,4 %. Tako v občini Lenart niti vsak četrti mladinec ne doseže strokovne izobrazbe. Torej zaostalost reproducira novo zaostalost.

Eden od osnovnih vzrokov za takšno stanje je v novejšem času nedvomno izredno visok osip v osnovni šoli, ki znaša v preteklih letih v občinah Severovzhodne Slovenije nekaj nad 40 % (slovensko poprečje 30 %). Tudi v tem primeru opažamo bistvene razlike po občinah (glej sliko št. 1). V osnovnih šolah občine Dravograd so dosegli v šolskem letu 1968—69 71 % uspešnosti; v Gornji Radgoni 55,8 %; v Lenartu 60,8 %; v Lendavi 69,1 %; v Ljutomeru 54,9 %; v Mariboru 68,0 % (v Ljubljani okrog 85 %); v Murski Soboti 62,0 %; v Ormožu 51,4 %; v Ptuj 52,2 %; v Radljah 58,9 %; na Ravnah na Koroškem 67,2 %; v Slovenjem Gradcu 69,2 % in v Slovenski Bistrici 66,7 %. Tako so imeli v občinah Ormož in Ptuj skoraj 50-odstoten osip. Kakšna pedagoška in socialna krivica za mlade generacije, ki jim je zaprta pot k boljšemu kosu kruha; obsojene so na večno težaštvo, na nizke osebne dohode in zmanjšano možnost uveljavljanja samoupravnih pravic. Vzrokov osipa je več in je bilo o njih že mnogo napisanega, zato o tem sedaj ne bi razglabljali. Drugi vzrok je nedvomno tudi

v neustrezni mreži in strokovni opredelitvi poklicnih in srednjih strokovnih šol ter gimnazij. Od 32 poklicnih šol v makroregiji jih deluje 20 v Mariboru. Tu je zajetih 70% vseh učencev poklicnih šol. Pet občinskih središč nima nobene poklicne šole. Od 15 tehničnih in drugih srednjih strokovnih šol jih je 9 v Mariboru, tri v Murski Soboti ter po ena v Lendavi, Ptuj in Slovenjem Gradcu. V mariborskih srednjih strokovnih šolah je 74% vseh dijakov. Od sedmih gimnazij so tri v Mariboru, po ena v Murski Soboti, Ljutomeru, Ptuj in na Ravnah. V mariborske gimnazije hodi 58% vseh gimnazijcev in so torej gimnazijci še nekako najbolj enakomerno razporejeni po vsej makroregiji (glej karto!).

Osip v osnovni šoli — % — leto 1969

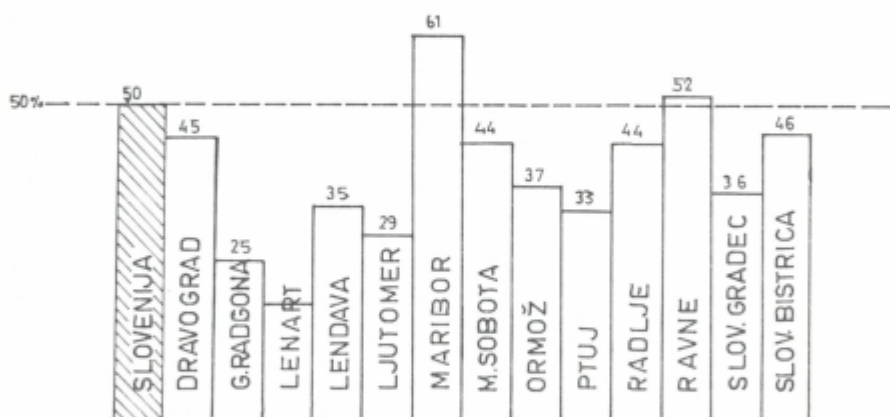
(Primerjava poprečja Slovenije z občinami v Severovzhodni Sloveniji)

Ob tej sicer pozitivni ugotovitvi pri razporeditvi gimnazijcev pa so nam podrobne raziskave o krajevnem izvoru dijakov gimnazij pokazale, da je bilo npr. v gimnaziji v Ptuj 1970—71 od skupnega števila 282 dijakov kar 142 ali 50% doma iz Ptuja in neposredne okolice; na gimnaziji v Murski Soboti jih je bilo doma iz mesta 35%; na gimnaziji v Ljutomeru pa jih je bilo iz mesta 30%. Še značilnejša je za tako imenovane podeželske gim-

nazije socialna struktura družin, iz katerih so izhajali dijaki. Zaledje, ki daje dijake naštetim gimnazijam, ima še vedno okrog 40 % kmečkega prebivalstva. Na gimnaziji v Ptujju je bilo le 11,7 % dijakov kmečkega porekla; v Ljutomeru 16,7 % in v Murski Soboti 18,1 %. Delavskega porekla je bilo v Ptujju 17 %, v Ljutomeru 17,3 %, v Murski Soboti pa le 8,3 %. Ptujjska občina ima 255 naselij, v gimnaziji pa so bili dijaki le iz 43 krajev.

Takšno nezadovoljivo stanje je poleg že omenjene neustrezne mreže šol pripisati tudi do sedaj nizkemu številu štipendij, ki bi otrokom iz socialno šibkejših kmečkih in delavskih družin omogočile šolanje, pa tudi pomanjkanju prostora v dijaških domovih.

Rezultat navedenih in še drugih faktorjev so tako imenovani izobrazbeni produkti, kakor nam jih je prikazal republiški zavod za zaposlovanje v Ljubljani. (Glej grafikon št. 3.) Kar polovica občin Severovzhodne Slovenije je v skupini tistih z najnižjim izobrazbenim produktom vseh šol v Sloveniji. V skupini desetih občin z najvišjim izobrazbenim produktom je celo Maribor na desetem, tj. zadnjem mestu. Ni pa Maribor v skupini desetih občin z najvišjim izobrazbenim produktom pri srednjih in visokih šolah! Pri visokih šolah štiri od naših občin ne dosegajo niti 1 % izobrazbenega produkta in sta Lenart in Radlje na zadnjih dveh mestih. Razlika med njima in petimi ljubljanskimi občinami je 1:41,3!

Izobrazbeni produkt leta 1969 v % za vse vrste šol
(Primerjava poprečja Slovenije z občinami v Severovzhodni Sloveniji)

Na osnovi Lojkove študije o kvalitativni oceni izobraževalne strukture v SRS dosega Severovzhodna Slovenija, tj. njenih 13 občin, 40 %; brez Maribora pa samo 36,5 %. Najnižji odstotek — 18 — ima Lenart. Gorenjske občine dosežejo 54,3 %, ljubljanske pa 82,4 %. Razlika med občino Lenart in petimi ljubljanskimi občinami je torej skoraj 5-kratna.

Kakorkoli je sicer res, da samo ugodna izobrazbena struktura ne rešuje vsega — kajti če ni na voljo tudi ustreznih delovnih mest, na katerih lahko izobraženci svoje znanje realizirajo, potem kadri odhajajo drugam — pa je vendarle neizpodbitno dejstvo, da je dober vzgojno izobraževalni sistem eden najpomembnejših elementov infrastrukture, ki odločujoče vpliva na vsa področja družbenega razvoja. To še posebej velja za njegove

višje nivoje, ki dajejo visokokvalificirane strokovnjake — nosilce tehnološkega in znanstvenega razvoja.

Navedeni podatki za preteklo obdobje so vse prej kot razveseljivi, vendar je spodbudna ugotovitev, da se v zadnjih letih stanje na področju vzgojno izobraževalnega dela počasi izboljšuje. Gradimo nove predšolske vzgojno-varstvene ustanove in hitreje kot prej raste število njihovih varovancev. Obnovljenih in na novo zgrajenih je bilo precej osnovnih šol in tudi opremljenost s sodobnimi učili je vse ugodnejša. Počasi se zmanjšuje osip. Izboljšuje pa se tudi struktura zaposlenih, kar kažejo naslednji indeksi podatki za obdobje 1966—70 v Mariborsko-ptujski mezoregiji. Pri visokošolski izobrazbi znaša indeks 115; pri višji 161 (to je nedvomno viden vpliv delovanja visokošolskih zavodov v Mariboru); pri srednji izobrazbi 122; pri nižji samo 74,1, pri visoko kvalificiranih delavcih je indeks 112, pri kvalificiranih pa 121; pri polkvalificiranih je indeks padel na 84,8, zato pa je pri nekvalificiranih delavcih še vedno v porastu, saj znaša 111,3.

Takšen tempo rasti pa seveda še dolgo ne bo zapolnil niti kratkoročnih potreb, saj bi po nekem aproksimativnem izračunu potrebovali do leta 1976 v regiji 5.126 delavcev z višjo in visoko izobrazbo, 4.552 s srednjo izobrazbo in 23.064 poklicno usposobljenih. Pri tem pa je sedaj med zaposlenimi okrog 20.000 nekvalificiranih preveč. Proces bo torej treba v prihodnje pospešiti, če hočemo do leta 1985 doseči vsaj izenačeno raven izobrazbene strukture s poprečjem republike. Takšna prognoza je realna, pa tudi nujna.

Navedene ugotovitve obvezujejo vse dejavnike od lokalnih do republiških, ki so družbeno odgovorni za naš nadaljnji družbeni in gospodarski razvoj, da posvetijo vprašanju programiranja strokovnih kadrov vso potrebno skrb. Ta naloga mora biti kot primarna vključena v vse razvojne programe od delovnih organizacij in občin do republike. Pri tem pa bo seveda nujna visoka stopnja usklajenosti med načrtovanimi smerni gospodarskega in socialnega razvoja ter usmerjenostjo vzgojnoizobraževalnega sistema. Upoštevat bo treba tudi predvideno gibanje prebivalstva, spreminjanje zahtev po določenih poklicih in nivoju njihove izobrazbe, kakor jih nakazuje hiter razvoj tehnologije in v našem primeru še posebej pričakovana močna deagrarizacija.

Pospešeno bo torej treba z vsemi razpoložljivimi sredstvi izenačevati startne osnove in možnosti za obvezno osnovno šolanje mladine. To pa pomeni hitrejše zajemanje mestnih in še posebej podeželskih otrok v predšolske vzgojno-varstvene ustanove in popolno uvedbo male šole. Z usposobljenimi učitelji, s sodobnejšo opremo in ustreznimi prostori bomo morali dvigniti uspešnost osnovne šole in v najkrajšem možnem času zmanjšati osip na minimum. Pri tem bo še posebej skrbeti za razvoj posebnih šol in oddelkov, tako da telesno in duševno moteni ne bodo zavirali dela drugih ter bodo hkrati tudi sami dobili ustrezno možnost za poklicno izobrazbo.

Zmanjšanje osipa v osnovni šoli bo samo po sebi povečalo pritisk na poklicne in srednje strokovne šole ter gimnazije, saj bo letno v Severovzhodni Sloveniji 2500—3000 več kandidatov za nadaljnje šolanje. To pa pomeni pri 3- do 4-letnem trajanju srednjega šolanja potrebo po povečanju učnih mest (sedežev) za okrog 5.000 pri dvoizmenskem in za 8.000 pri enopolizmenskem pouku. Ob ustrezni razporeditvi srednješolcev na poklicne in srednje strokovne šole ter gimnazije (55 % — 30 % — 15 %) bi po pri-

bližni oceni morali povečati kapacitete poklicnih šol za 40 %, srednjih (predvsem tehniških) šol za 100 % in gimnazij za blizu 80 %.

Razumljivo je, da bo pri tem zagotoviti čim višjo stopnjo racionalnosti, kar predvsem pomeni:

a) Delujoče gospodarske in negospodarske delovne organizacije in programerji bodočega razvoja bodo morali izdelati dokaj podrobne dolgoročne programe potreb po strokovnih kadrih. Danes, žal, često ugotavljamo, da delovne organizacije nimajo izdelanih dolgoročnih razvojnih programov in zato tudi nimajo stvarne predstave o potrebnih strokovnih kadrih, ker je to neločljivo povezano. Zato govorijo marsikje o številu in specialnosti potrebnih kadrov precej na pamet in se njihovi podatki tudi stalno spreminjajo.

b) Po dovolj točnih dolgoročnih programih potreb po strokovnih kadrih bo treba izdelati mrežo poklicnih in srednjih strokovnih šol ter gimnazij, tako da bodo šolske kapacitete in njihova strokovna usmerjenost usklajene z bodočimi kadrovskimi potrebami gospodarstva in negospodarstva. Tako se bomo izognili situaciji, da bi bile ene šole napol prazne, druge pa bi delale v dveh izmenah, in še ne bi mogle sprejeti potrebnega števila kandidatov. Upoštevajoč naravni dotok generacij, načelo bližine šolanja (dijak lahko stanuje pri starših, niso potrebni dijaški domovi) in sorazmernejši razvoj celotne regije, se nakazuje nujnost odpiranja novih kapacitet strokovnih šol predvsem v Murski Soboti, Ptujju in Koroški mezo-regiji. Povečati pa bo treba nekatere kapacitete tudi v Mariboru. Sicer pa bo povečanje šolskih prostorov in poklicna obogatitev omenjenih središč razbremenila pritisk na Maribor, ki mu že sedaj močno primanjkuje ustreznih dijaških domov.

c) Bistven element za ustvarjanje večje usklajenosti med potrebami in tem, kar šole dajejo, je tudi kvalitetnejše poklicno svetovanje in usmerjanje, ki mora postati stalna in organizirana služba v osnovni šoli.

č) Poklicno usmerjanje, ki naj spravi pravega na pravo mesto, pa mora ob sedANJI socialni šibkosti precejšnjega števila družin (nekvalificirani delavci, kočarji in mali kmetje) dopolnjevati tudi ustrezna štipendijska politika. Brez nje ne bomo popravili socialne strukture na srednjih šolah in še manj na visokošolskih zavodih. Nadaljevalo se bo sedanje stanje, ko posamezni sloji reproducirajo sami sebe, zato mnogi nadarjeni ne prihajajo na univerzo. Medtem pa mnogi otroci premožnejših družin, ki so jih zrinili na fakultete, zahtevnega študija ne zmorejo in tako prispevajo k često kritizirani neučinkovitosti visokega šolstva. Štipendijska politika mora postati sestavni del programiranja kadrov v vsaki temeljni organizaciji združenega dela.

d) Dosedanje delovanje visokošolskih zavodov v Mariboru je v regiji dokazano že prispevalo k povečanju števila visokošolskih kadrov. Ti pa bodo v bodočem razvoju še prav posebno pomemben element. Zato bo nujno podpreti nadaljnjo rast mariborskega visokošolskega središča v smeri nove slovenske univerze. Dosedanja praksa visokošolskih zavodov v Mariboru pri uveljavljanju demokratičnosti, ki naj omogoči študij vsakemu nadarjenemu in delavoljnemu, stopnjevanju študija, povezanju z gospodarstvom in izvajanju interdiscipliniranosti mora ostati vodilo tudi zanaprej.

e) Samo s povečanim številom šolane mladine pa ne bo mogoče doseči ustrezne potrebne kvalifikacijske strukture, temveč bo nujno dokvalificirati in prekvalificirati še vsaj 30—40 % že zaposlenih, predvsem tistih iz

množice nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev. Z dobro organiziranim permanentnim izobraževanjem ob delu, ki ga morajo organizirati šole in delovne organizacije, bomo omogočili prekvalifikacije in specializacije, ki jih bo narekovalo spreminjanje tehnologije, izkoristili bomo osebno pripravljenost in težnjo že zaposlenih posameznikov, da si ob delu pridobijo višje kvalifikacije in se sprotno seznanjajo z novostmi pri razvoju njihove stroke ali znanstvene discipline. Brez množičnega dopolnilnega izobraževanja ob delu ne bomo dosegli niti potrebne kvalifikacijske strukture niti dovoljne mobilnosti zaposlenih, to pa pomeni na tihem odreči se izpopolnitvi postavljenih nalog družbenega in gospodarskega razvoja in s tem pristati, da bo Severovzhodna Slovenija še naprej zaostajala za razvojem drugih slovenskih pokrajin. To pa bi bilo tako za njo samo kakor tudi za celotno republiko usodno.

Ko iščemo najustreznejše oblike pomoči slovenske skupnosti manj razvitim območjem v Severovzhodni Sloveniji, menimo, da bi bil lahko najučinkovitejši prispevek republike k njenemu hitrejšemu razvoju prav na področju vzgojno izobraževalne dejavnosti (investicije v šolski prostor, štipendije). Seveda pa se bodo morali jasno opredeliti in dobro organizirati predvsem vsi odgovorni dejavniki v pokrajini sami, kajti strokovni kadri so najvitalnejši in s tem vedno bolj odločujoč faktor splošnega razvoja.

TRAINED PERSONNEL, A BASIC QUESTION OF THE FURTHER DEVELOPMENT OF NORTHEAST SLOVENIA

Summary

One of the characteristics of the past social-economic development of the Socialist Republic of Slovenia showed itself in the rather irregular development of its individual provinces. During the last fifty years and particularly after the Second World War the central Slovenian region has above all grown economically, with Ljubljana at its head as the political, cultural and more and more also as the economic centre. Along with this region the single regional centres (e. g. Nova Gorica, the coastal towns, Velenje, Novo mesto) have experienced a somewhat quicker development while the old industrial centres such as Maribor, Celje and partly Kranj have gone through a heavy crisis. That backwardness is reflected also by the following data. Northeast Slovenia, participating in the number of inhabitants of the SR of Slovenia with 30 % had a share of 27 % in the social produce of the SR of Slovenia in the year 1960, but ten years later only of 18 %.

With a centenary tradition of compulsory elementary schooling, lasting for eight years, it would be normal to expect a comparatively favourable structure of the elementary education of the population. The data of the census for the year 1961 show us the following picture. From altogether 255,000 inhabitants of over ten years there were 5,603 or 2.2 % illiterate in twelve communities of Northeast Slovenia, which is a little above the Slovenian average. Less than four classes of elementary schools had 27,631 people or 10.8 %. Four to seven classes had finished 147,695 or 58 % of all, aged more than ten years. So there were 71 % of the entire population over ten years without a complete elementary school.

56,129 or 22 % had a complete elementary school. 16,887 or 6 % had finished schools for skilled workers, only 3,838 or 1.7 % secondary technical and commercial schools. After finishing grammar schools 1,162 or 0.4 % took an occupation, while 423 or 0.17 % acquired a higher education and 890 or 0.35 % of all people over ten years gained a university degree. Compared with average in the republic the downward deviations are especially high with respect to the vocational, secondary, higher and university education.

This is without doubt the reason why, in the year 1970, 42.3% of the employed were without any professional qualification in the mezzoregion of Maribor (along the river Drava between Maribor and Ptuj). The extraordinary poor success at elementary schools has doubtlessly been one of the basic reasons for such a state lately. It amounted only to about 60% in the communities of Northeast Slovenia in the last years (the Slovenian average being 70%).

Another reason lies in the unsuitable network and in the technical decision for vocational schools, secondary technical and commercial schools and grammar schools. From 54 of the above mentioned schools 38 are concentrated at Maribor, where boarding houses are lacking and where there are too few scholarships to make schooling possible for those living in poor circumstances.

The qualitative estimation of the structure of education shows us that there is a fivefold difference between the undeveloped communities of Northeast Slovenia and the republican centre.

The quoted data for the past period are far from being cheerful, but the statement that the conditions in the field of education and training as well as the structure of the employed have been improving during the last years, is encouraging.

Of course, the presented rate of growth would not even fill up the short-term needs for a long time yet, since, according to some approximate calculation, we should need 5,126 college-bred workers and such with a university degree in the region, 4,552 with a secondary education and 23,164 vocationally trained workers up to the year 1976. But among the employed there are now 20,000 unskilled workers too many. The quoted statements bind all the factors, from the local to the republican who are socially responsible for our further social and economic development, to devote all the necessary care to the questions of programming the specialized personnel.

With all our means at disposal, it will be necessary to equalize the starting bases and the conditions for the conditions for the compulsory elementary training of the youth at a greater rate of speed, and so to raise the successfulness of the elementary schools. This will by itself increase the pressure on the vocational schools, the secondary technical and commercial schools and the grammar schools. In the next ten years it will therefore be necessary to enlarge the schools for about 5,000 seats at lessons in two turns, respectively 8,000 seats at lessons in one and a half turn. With an appropriate disposition of the high-schools pupils in vocational, secondary technical and commercial, and grammar schools, the capacities of vocational schools should be increased, according to an approximate estimation, for 40%, of secondary technical and commercial schools (above all for technical schools) for 100% and of grammar schools for nearly 80%.

The economic and non-economic working organizations and the programmers of the future development will have to work out rather detailed long-term programmes of the needs for professional cadres.

On the basis of these programmes a network of vocational, secondary commercial and technical schools, and grammar schools will have to be worked out, so that the school capacities and their professional orientation will be adapted to the future demands for cadres for the economy and outside it.

It is necessary to open new capacities of technical and commercial schools at Murska Sobota, Ptuj and in the Carinthian mezzoregion. A more qualitative vocational guidance must be organized and it must become a constant and organized service at elementary schools.

The vocational guidance, which should bring the right man to the right place, must be complemented by an adequate scholarship policy, considering the present number of families with a small income (unskilled and half-skilled workers, cottagers and smallholders).

Since the hitherto activity of the institutions of higher education at Maribor has already contributed to increasing the number of highly trained personnel, it will be inevitable to support the further growth of the college centre at Maribor in the direction of a new Slovenian university. This must continue the present practice of wide democracy, graded study, connections with the socialistic orientation.

It will not be possible to reach the necessary adequate qualification structure only with an increased number of educated young people, but it will be indispensable to provide additional qualifications and changes in the

qualifications for at least 30 to 40% of the already employed, above all for those from the crowd of unskilled halfskilled workers.

Without a complementary mass education beside the work we shall obtain neither the necessary structure of qualification nor enough mobility of the employed.

In Northeast Slovenia we have no natural resources with the exception of a wealth of forests and of favourable adjoining conditions for Subpannonian farming, including viticulture and fruit-culture, but we have a great number of industrious, working people, so that the agrarian overpopulated regions will yield a surplus of labour force in the future period. And just these working people are the most remarkable comparative privilege of Northeast Slovenia. Therefore we shall have to devote every attention just to them, knowing that in future those social communities will be preferred which dispose of a sufficient number of adequately qualified personnel. For the crisis of a faster progress is actually a crisis of the cadres.

But the human knowledge is not only a decisive factor in the development of production forces, it has its influence also on the development of the social relations. This is especially important for our self-managing society.